

Informe sobre l'impacte de la COVID-19 damunt els artistes de Menorca

D'ençà de 2015, tant la UNESCO (Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura) com la IFACCA (Federació Internacional dels Consells de les Arts i de les Agències de la Cultura), arran dels Objectius de Desenvolupament Sostenible 2030, adverteixen que la humanitat es troba davant d'una fita determinant i vertiginosa. El 1999, el sociòleg alemany Ulrich Beck bateja el tombant de segle amb el terme de *Globalització*, però, dues dècades després, l'escenari permet de copsar-hi l'autèntic traspàs de l'Edat Contemporània a l'Edat Global, amb el conjunt de reptes associats que això comporta i que el planeta ha d'assumir d'immediat: el canvi climàtic, la revolució digital, l'auge de l'obscurantisme ideològic i la migració. Quatre factors que, combinats, palesen, a bastament, d'una banda, l'entrada en la nova era i, de l'altra, l'origen de la pandèmia de la COVID-19 —sens dubte l'esdeveniment més transcendent d'ençà de la 2a Guerra Mundial i per desgràcia equiparable—. La Cultura conté les claus per oferir respostes mereixedores a les qüestions humanitàries pendents, conjunturals i estructurals, de la nostra civilització.

La sostenibilitat, la inclusivitat, l'educació permanent i la ciutadania activa s'han de convertir en motors d'un canvi *glocal* positiu, enmig de les convulsions i les incerteses. La consciència és sempre el primer pas. Però, per modificar la conducta, es requereixen, d'una banda, recursos de proximitat per a cada comunitat i, de l'altra, polítiques coordinades —imaginatives, contundents, horitzontals i esforçades— que articulin de manera adequada els Sectors Primer (públic), Segon (privat) i Tercer (ciudadà), en pro d'una transformació real, eficaç, guaridora i empoderadora: el que tècnicament s'anomena Quart Sector.

Lluny de difuminar-ho o diluir-ho, la COVID-19 remarca que els índexs de democràcia mundial segueixen essent alarmants. L'actual geopolítica —quatre blocs, massius i extremistes, i tres Suds desesperats, ignominiosament privats dels Drets Humans— evidencien el col·lapse vital i la urgència d'una aliança multilateral, intercontinental, per la pau. El desllorigador n'ha estat una epidèmia que arriba a tothom i a tot arreu, mentre es contemplen d'altres tesis del caos, com ara un cataclisme climàtic, una apagada digital o un atac nuclear. Sigui com sigui, els gestors culturals reaccionen i es conjuren per revalorar la diversitat com una preuada riquesa, per protegir les minories excloses i per posar el focus damunt els artistes i els intel·lectuals, en un compromís ferm i irrenunciable de lideratge col·laboratiu. La Cultura és l'instrument per aprendre dels errors del passat, per resignificar el present i per ensolcar el futur.

I no hi ha reconstrucció possible sense les Humanitats. Tanmateix, la situació d'emergència causada per la COVID-19 torna a apuntar les precàries condicions d'ocupació dels artistes, així com el seu dret de guanyar un salari digne. S'informa que, almenys, es perden 170.000 llocs de feina en la indústria cinematogràfica als Estats Units d'Amèrica i al Regne Unit; la Metropolitan Opera acomiada l'orquestra i el cor i Cirque du Soleil acomiada el 95% de la seva plantilla. Així doncs, si ja esdevé difícil de respectar els contractes per part de les institucions de gran envergadura amb potents sindicats, llavors, com superar-ho essent artistes independents o petites empreses creatives —no representades o poc representades per les unions o els lobbys— i com donar-los suport en un moment en què la seva subsistència està en joc?

Tal com els davanters sanitaris i els no sanitaris arriegen les seves vides per salvar-ne d'altres i ajuden a sortir del destret de manera segura, els polítics, els empresaris i els ciutadans han d'aplegar-se per salvaguardar els professionals de la Cultura. Les Arts ajuden les persones a sentir-se segures, saludables,

acompanyades, en ple distanciament social. Llegir un llibre, veure una pel·lícula, escoltar música, visitar un museu en línia, pintar un quadre amb el mestre, gaudir d'un monòleg... activitats aparentment senzilles, ara, es devetllen com a primordials per passar el confinament. És el moment, doncs, de reflexionar sobre el valor de les Arts, els artistes i el seu treball. Més que mai, aquesta és l'ocasió per entendre que les Arts són necessàries per salvar el món.

Tan prest com la situació d'emergència colpeja Menorca, nombrosos artistes comparteixen la seva preocupació arran dels efectes destructius damunt el sector cultural. Mentre les diverses associacions illenques d'indústries culturals enceten el debat sobre les mesures financeres que s'han implementar per part dels diversos governs, d'acord amb les competències assignades en la matèria, es manifesta clarament que a l'illa no existeix una organització abastadora, ans tot d'agents esparsos sense autoconcepte, sense consciència de ser un sector únic: així, es dreça davant, com un mirall, l'oportunitat d'articulació.

“La Cultura està en perill de passar de la precarietat a la misèria.”

Comentari reportat per un participant en l'enquesta

La Comissió Europea, el Govern d'Espanya, el Govern de les Illes Balears, el Consell Insular de Menorca i els vuit Ajuntaments de Menorca comencen a desplegar mesures per afrontar l'impacte econòmic de la COVID-19. Tals accions, també, han de garantir la protecció dels autònoms i els artistes independents. La majoria d'ells operen dins una “economia del bolo”, esfilagarsada, que sovint es mou d'un projecte a un altre i queda fora dels ajuts previstos. Per aquest motiu, els Consells de les Arts i les Agències de la Cultura dels estats democràtics estan monitoritzant la situació per atendre, de la manera més eficaç possible, les necessitats i les expectatives en voga.

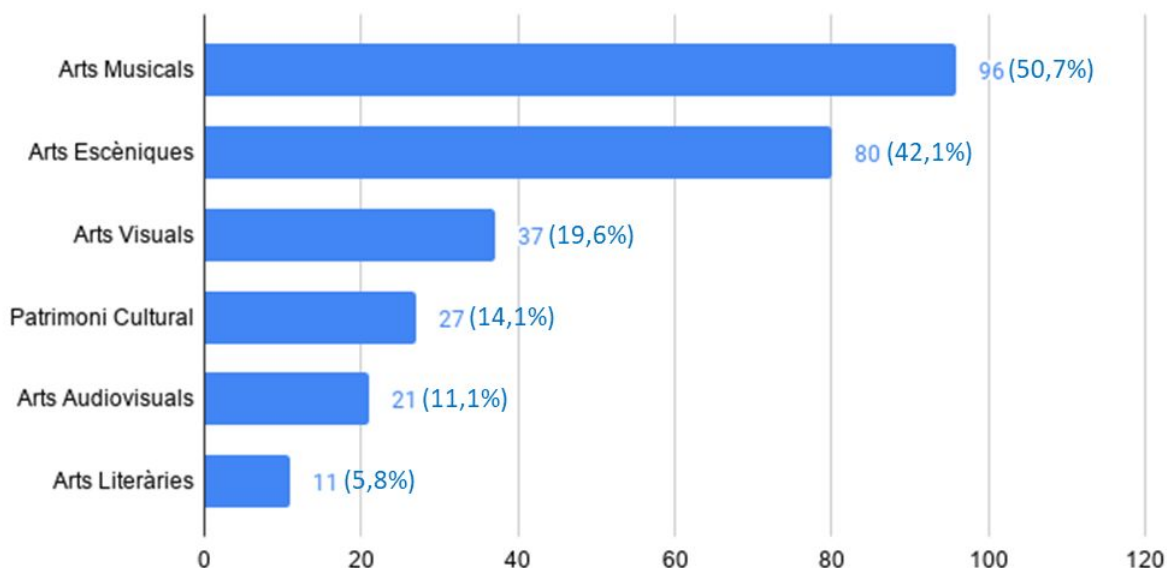
D'antuvi, la pionera recerca de Malta es presenta en el congrés virtual internacional "La crisi de la COVID-19 i els mecanismes de finançament d'emergència: quin pla d'acció reclama el sector cultural?", organitzat per la Fundació Rambourg de Tuníssia i el Culture Funding Watch. El 20/03/2020 es torna una jornada històrica per a la Cultura del planeta. Gestors culturals dels cinc continents posen les bases per al damuntdit *pla d'acció per al sector cultural* i els consegüents mecanismes financers d'emergència necessaris contra els negatius efectes de la COVID-19. Es fa palès el consens entorn de la necessitat d'un paquet de mesures específiques, a més de fons de contingència. Cal vetllar per la sostenibilitat del servei públic; la supervivència de la indústria i la professionalitat; i el foment de la participació i el voluntariat. Les reaccions global i local són imprescindibles per mobilitzar els recursos de les institucions públiques, les fundacions privades i els professionals culturals, a fi d'assegurar la disfibril·lació a curt, mig i llarg termini.

És així que l'Associació d'Educació d'Adults de Menorca (Menorca) reprèn la col·laboració amb el seu parçoner Culture Venture (Malta) i, junts, repliquen aquí l'enquesta en línia d'allà, per tal que les dades obtingudes siguin fàcilment comparables. L'enquesta en línia s'obre el dimecres 25/03/2020 a les 00 h i es tanca el dimecres 01/04/2020 a les 24 h, amb una durada total de 8 dies, en referència al període l'estat d'alarma. L'enquesta rep 220 respostes. D'entre les persones que se senten interpel·lades, 105 obtenen ingressos exclusivament a partir de les Arts; 84 obtenen ingressos parcialment a partir de les Arts; i 31 no obtenen ingressos a partir de les Arts. Per tant, les respostes significatives són 189 de 220.

Algunes observacions a partir de l'enquesta:

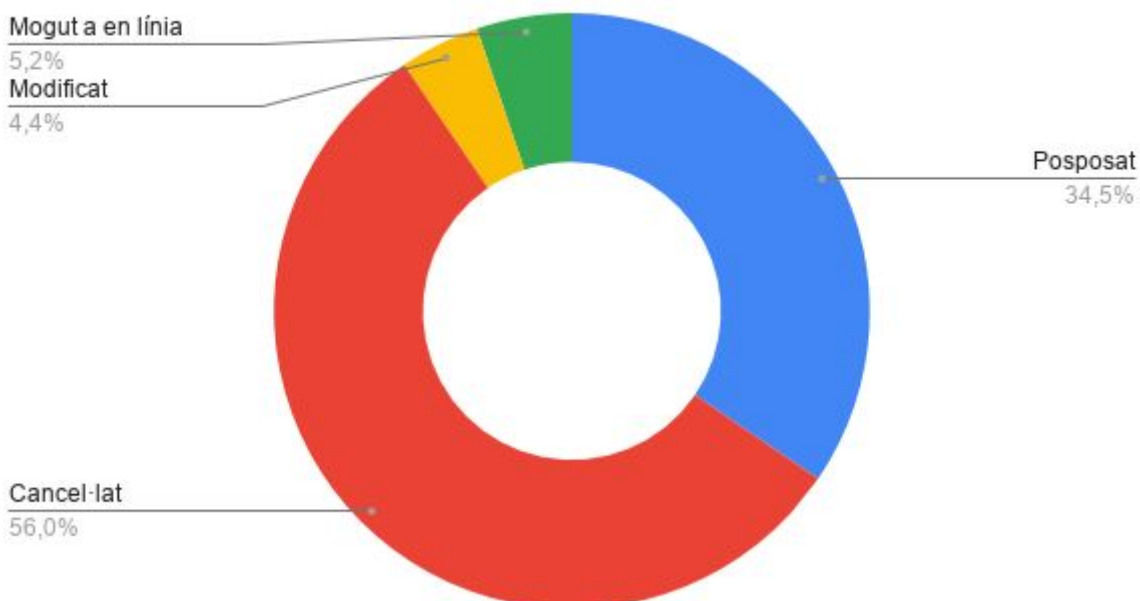
- El 56% de les activitats que proporcionen ingressos als artistes han estat cancel·lades.
- Esdeveniments artístics, com ara funcions, exposicions o concerts, etc., cancel·lats, representen els principals ingressos perduts.
- El 71,4% dels enquestats ja ha patit pèrdues econòmiques i el 27% dels enquestats manifesta que encara considera aviat poder avaluar les pèrdues econòmiques.
- El 33,3% dels enquestats ha perdut la major part dels ingressos del període i el 32,8% dels enquestats ha perdut tots els ingressos del període.
- El 52,4% dels enquestats afirma que la seva família depèn dels ingressos obtinguts a partir de les Arts.
- La generació d'ingressos, la feina futura i la creació de nova feina són les tres principals preocupacions dels enquestats.
- La pèrdues financeres setmanals previstes se situen majoritàriament en la forquilla d'entre 250 € i 500 € per artista.

A quins sectors artístics treballes principalment?

El 95,8% dels enquestats creu que la COVID-19 afecta negativament la seva feina. Quan se'ls demana de seleccionar els subsectors artístics en què actuen majoritàriament, se'ls ofereix l'opció de seleccionar diverses respostes, atès que molts operen a través de pràctiques interdisciplinàries. La majoria dels enquestats treballen en les Arts Musicals (50,7%), en les Arts Escèniques (42,1%) i en les Arts Visuals (19,6%). La dedicació a temps parcial o a temps complet no és una dada especialment rellevant en els diferents subsectors: és a dir, l'afectació és generalitzada, horitzontal i similar en qualsevol àmbit.

Impacte a totes les activitats

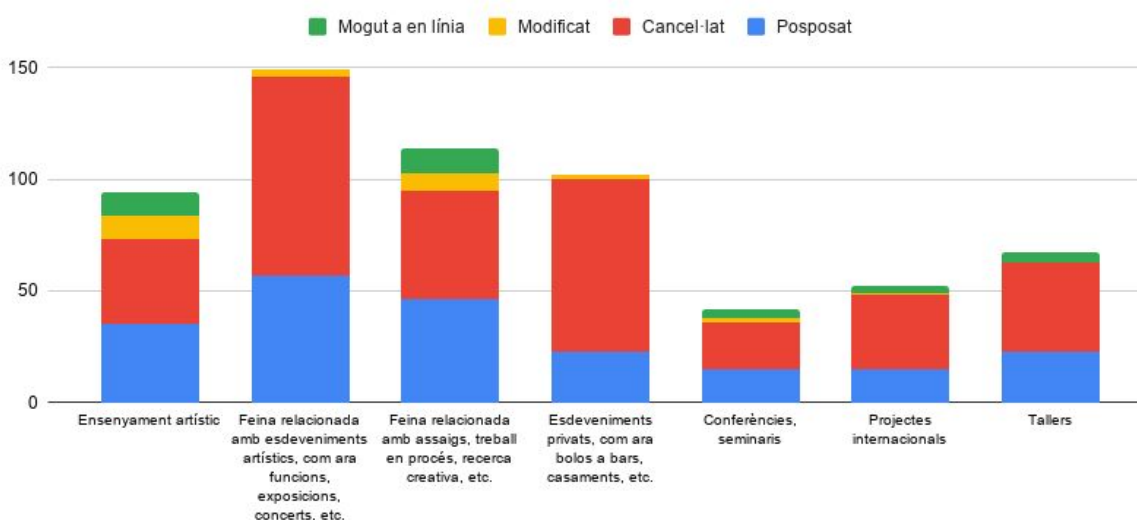
Un total de 670 activitats, relatives a 7 categories diferents, capturen una afectació de 3,54 activitats per enquestat. Els enquestats afirmen que un 56% de les activitats han estat cancel·lades; un 34,5%, posposades; un 4,4%, modificades; un 5,2% mogudes a en línia.

“Aquest canvi de rumb està permetent que comencin a sorgir diverses opcions molt interessants de treball i col·laboracions en línia (virtuals), però probablement comporten un temps per establir-se i arribar a tenir rendibilitat.”

Comentari reportat per un participant en l'enquesta

Els ingressos obtinguts de la feina relacionada amb esdeveniments artístics, com ara funcions, exposicions, concerts, etc. constitueix la resposta prevalent —89 activitats cancel·lades; 71, posposades; 5, modificades; 1, moguda a en línia—, a més de registrar el màxim d'esdeveniments cancel·lats i ajornats. L'ensenyament artístic constitueix la resposta prevalent, quant a activitats modificades i mogudes a en línia.

Activitats amb font d'ingressos i impacte

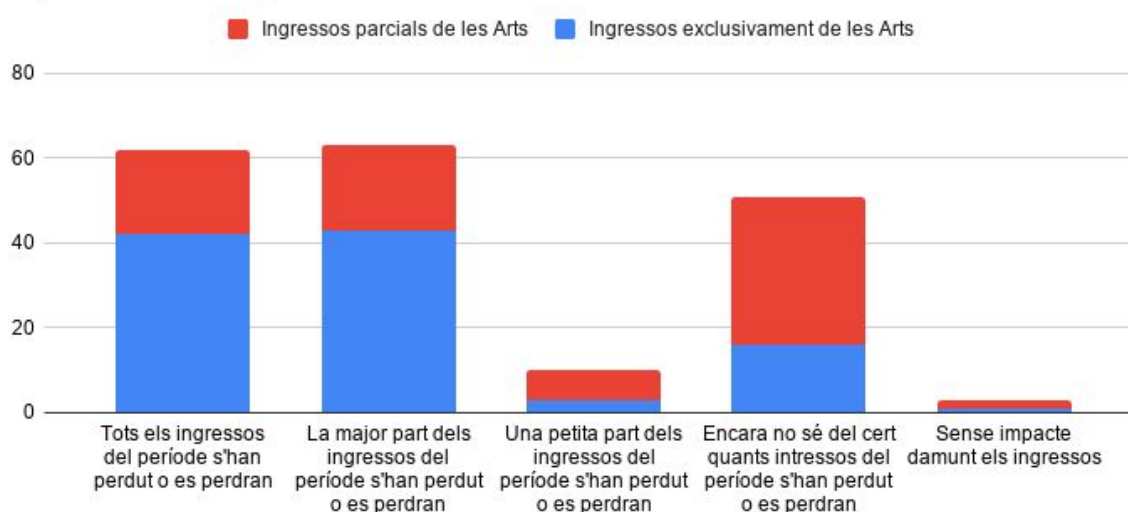
Tipus d'activitat	posposada	cancel·lada	modificada	moguda a en línia
Ensenyament artístic	14.34%	10.95%	34.37%	37.5%
Esdeveniments artístics, com ara funcions, exposicions, concerts, etc.	28.28%	25.64%	15.62%	2.5%
Assaigs, treball en procés, recerca creativa, etc.	19.52%	14.12%	31.25%	30%

Esdeveniments privats, com ara bolos a bars, casaments, etc.	13.54%	22.19%	6.25%	0%
Conferències, seminaris	6.77%	6.05%	6.25%	10%
Projectes internacionals	7.17%	9.51%	3.12%	7.5%
Tallers	10.35%	11.52%	3.12%	12.5%
Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

El 71,4% dels enquestats afirma que ha sofert pèrdues financeres, mentre que el 27% dels enquestats considera que encara considera aviat poder avaluar les pèrdues econòmiques.; l'1,6% dels enquestats no ha registrat pèrdues financeres en el moment de respondre l'enquesta; el 33,3% dels enquestats afirma que la majoria dels seus ingressos del període s'han perdut o es perdran i el 32,8% dels enquestats afirma que tots els seus ingressos del període s'han perdut o es perdran.

Impacte en els ingressos

Quant a les pèrdues consumades, cal destacar:

- El 29,1% dels enquestats ja ha perdut més de 1000 €.
- El 24,3% dels enquestats ja ha perdut entre 500 € i 1000 €.
- L'11,6% dels enquestats ja ha perdut entre 250 € i 500 €.
- L'11,1% dels enquestats ja ha perdut més de 5000 €.
- El 6,3% dels enquestats ja ha perdut entre 100 € i 250 €.
- L'1,6% dels enquestats ja ha perdut menys de 100 €.
- El 12,7% dels enquestats encara considera aviat poder avaluar les pèrdues econòmiques.

Els enquestats que obtenen ingressos a temps complet a partir de les Arts registren pèrdues més elevades que els enquestats que obtenen ingressos a temps parcial a partir de les Arts. Els enquestats que obtenen ingressos a temps parcial a partir de les Arts també afirmen sentir-se més insegurs quant a les pèrdues econòmiques que sofriran.

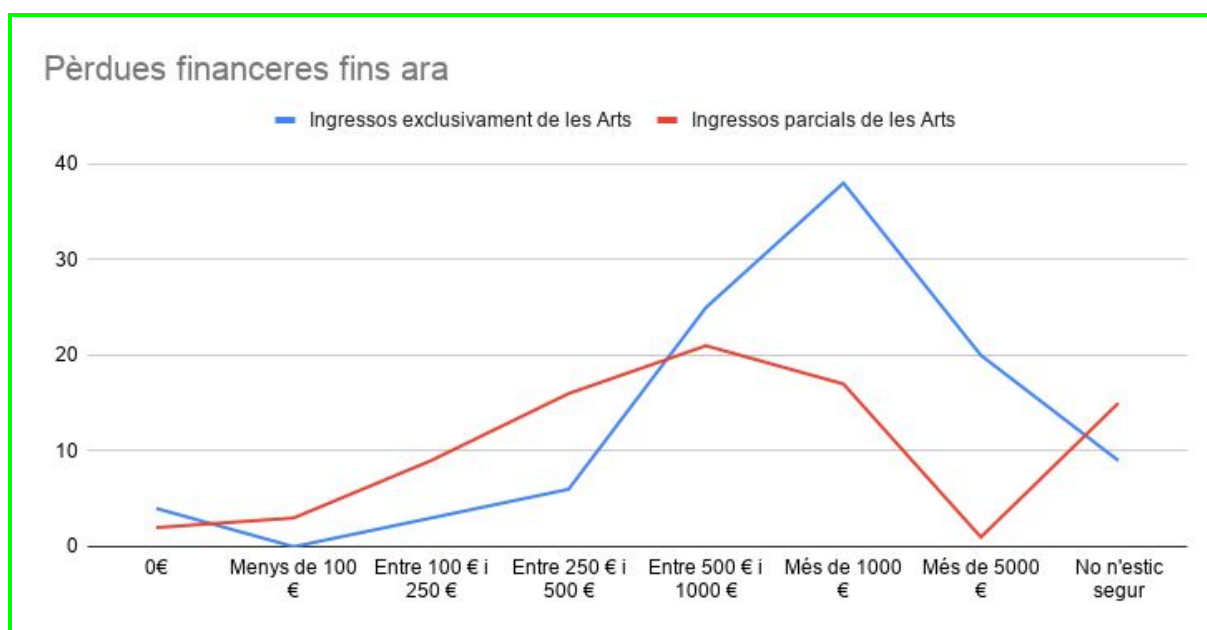
Quant a les pèrdues venidores, cal destacar:

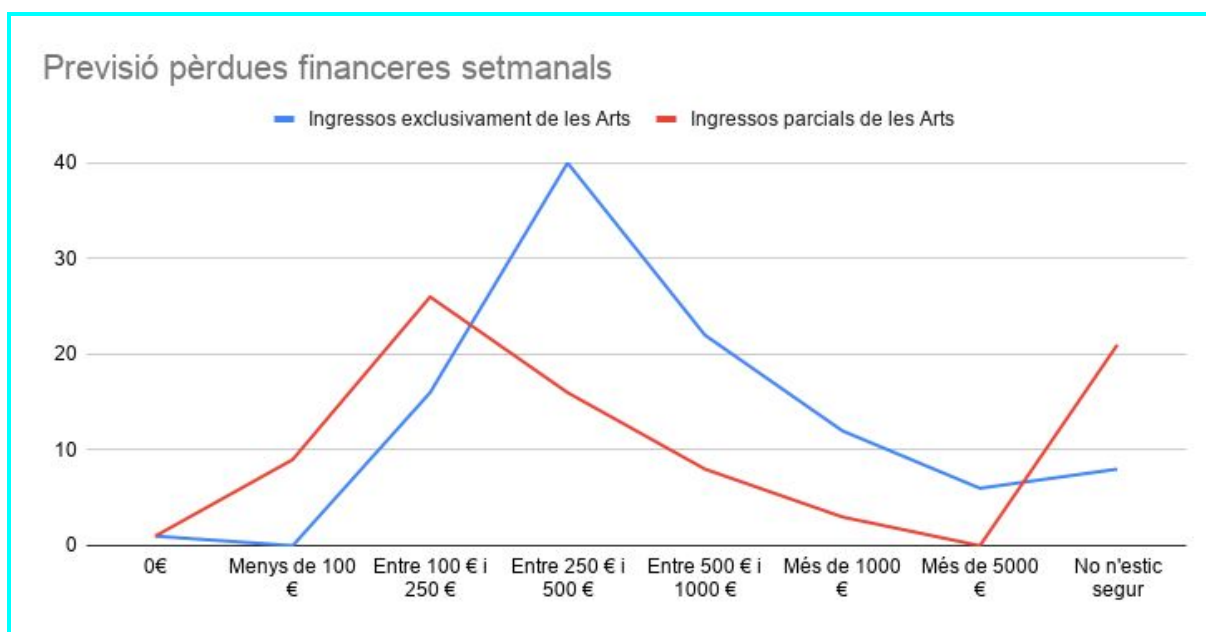
- El 29,6% dels enquestats preveu unes pèrdues setmanals entre 250 i 500 €.
- El 22,2% dels enquestats preveu unes pèrdues setmanals entre 100 i 250 €.
- El 15,9% dels enquestats preveu unes pèrdues setmanals entre 500 i 1000 €.
- El 7,9% dels enquestats preveu unes pèrdues setmanals de més de 1000 €.
- El 4,8% dels enquestats preveu unes pèrdues setmanals de menys de 100 €.
- El 3,2% dels enquestats preveu unes pèrdues setmanals de més de 5000 €.
- El 15,3% dels enquestats encara considera aviat poder avaluar les pèrdues econòmiques.

Els enquestats que obtenen ingressos a temps complet a partir de les Arts registren pèrdues més elevades que els enquestats que obtenen ingressos a temps parcial a partir de les Arts. Els enquestats que obtenen ingressos a temps parcial a partir de les Arts també afirmen sentir-se més insegurs quant a les pèrdues econòmiques que sofriran.

“El més complicat en un sector precari com el nostre és que, en general, les factures que generem se'ns paguen un, dos o tres mesos més tard. La previsió de subsistència a partir del juny-juliol es preveu molt costosa. La incertesa de quan s'acabarà el període d'estat d'alarma i la cancel·lació de tots els actes, presentacions, tallers i residències, provoca que l'única eina que tenim és la creació a casa. Això em serveix, personalment, per avançar en projectes grans a què mai no podia dedicar el temps que requerien. Però és molt important poder paraitzar els pagaments d'autònoms, lloguers, pèrdues de feines, per poder retornar a la producció i al circuit en plenes condicions, un cop s'acabi aquest període.”

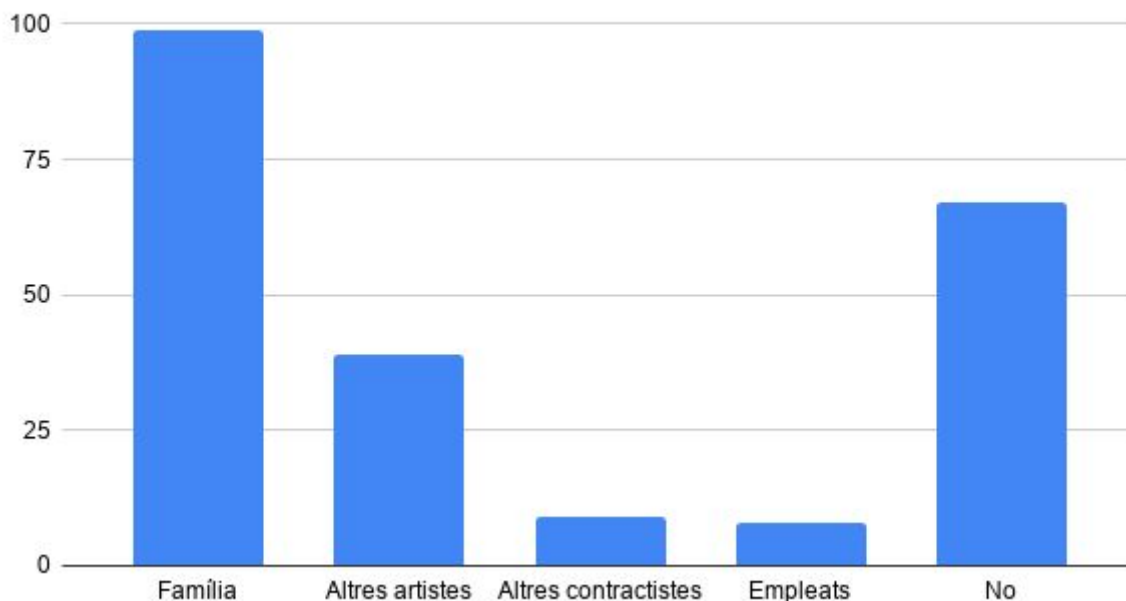
Comentari reportat per un participant en l'enquesta

Mentre el 35,4% dels enquestats afirma no tenir persones dependents dels seus ingressos, el 52,4% dels enquestats afirma que la seva subsistència a partir de les Arts afecta la seva família; el 20,6% dels enquestats, altres artistes; el 4,8% dels enquestats, altres contractistes; i el 4,8% dels enquestats, empleats. Els enquestats que obtenen ingressos exclusivament a partir de les Arts indiquen que la dependència dels seus ingressos per part de la família, altres artistes, contractistes i empleats és més gran que els artistes que obtenen ingressos parcialment a partir de les Arts.

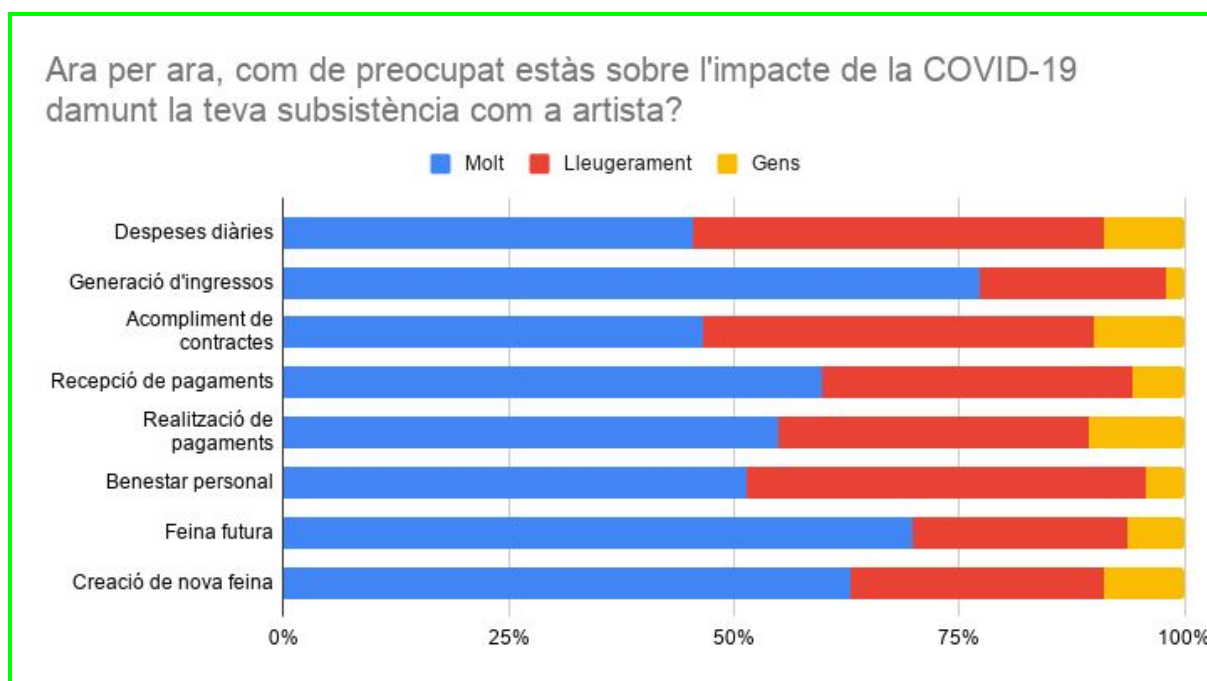
Persones dependents dels ingressos dels artistes

La generació d'ingressos, la feina futura i la creació de nova feina són les tres principals preocupacions dels artistes. D'entre les màximes preocupacions, atendre les despeses diàries és l'ítem menys votat, amb 86 respostes.

“Al final, tot és una cadena i aquells que estem davant el públic en som l'extrem. Si el Consell Insular de Menorca i els Ajuntaments de Menorca estiguessin més coordinats, potser el desastre no seria tan gran.”

Comentari reportat per un participant en l'enquesta

“Veig un futur negre per a la Cultura.”

Comentari reportat per un participant en l'enquesta

En aquestes circumstàncies excepcionals, Culture Venture i l'Associació d'Educació d'Adults de Menorca formulen una bateria de proposicions, dinàmiques i obertes, a mesura que es discuteix la problemàtica amb els col·legues d'arreu.

Recomanacions als diversos governs amb competències assignades en la matèria:

- Mobilitzar, amb efecte immediat, un fons d'emergència per als artistes, tot prioritant aquells que obtenen ingressos exclusivament a partir de les Arts.
- Considerar la renda bàsica universal com a model de finançament.
- Assegurar que els actuals mecanismes inclouen els artistes freelance com a potencials beneficiaris.
- Crear fons fiduciaris per a escenaris similars en el futur.
- Promoure taules de debat i de negociació amb delegats dels 6 subsectors.
- Redissenyar i retornar l'espai públic com a espai per a la creació.

Recomanacions a institucions públiques i privades que reben serveis d'artistes:

- Liquidar el més ràpid possible els pagaments pendents.
- Endegar mecanismes per recaptar i redistribuir fons a partir de les activitats en línia.
- Contractar els artistes en els contextos habituals i en d'altres, que sumin valor afegit al servei públic o mercantil.

Recomanacions als mecenes, als donants i als patrocinadors:

- Mantenir les subvencions atorgades, especialment a aquells esdeveniments que s'hagin hagut de cancel·lar, en què ja s'ha incorregut en costos i/o s'han reemborsat les entrades.
- Transformar beques paralitzades en beques destinades a la subsistència dels artistes.
- Donar suport a programes de subsistència per als artistes a través del Tercer Sector.

Recomanacions als mitjans de comunicació, públics i privats, per donar suport als artistes i pagar per la seva feina:

- Proporcionar avançaments als guionistes per a noves sèries, documentals, etc., i donar-los temps per a la recerca creativa.
- Animar a desenvolupar concerts, pintures, lectures, interpretacions, audiovisuals, documentació des de casa (molts tenen equip professional a la llar).
- Posar en marxa una programació nova per als infants, tot contractant músics, actors, il·lustradors, etc.
- Comprar contingut d'espectacles gravats prèviament —sèries de concerts, actuacions i esdeveniments han estat enregistrats per videògrafs professionals—.
- Generar streaming experimental amb nous formats.
- Estimular i difondre la creativitat sempre que sigui possible.

Recomanacions a les audiències:

- Reconvertir els reemborsaments en donacions als programadors.
- Fer donacions a tot aquell artista que ofereixi contingut en línia gratuïtament.
- Acréixer els hàbits de consum cultural tant com sigui possible.

Recomanacions als artistes:

- Fer pinya sectorial.
- Documentar i monetitzar totes les pèrdues, d'ençà que es va decretar l'estat d'alarma.
- Seguir l'evolució del procés diàriament en les diverses esferes —local, insular, autonòmica, estatal, comunitària, global— i participar-hi activament.
- Utilitzar el temps i l'espai disponibles per visitar, redissenar o replantejar la pràctica —posar en pausa també és una opció—.

“En procés de transformació positiva.”

Comentari reportat per un participant en l'enquesta

Recomanacions a tothom:

- Queda a casa.
- Estigues segur.
- Sigues creatiu.

“Una de les qüestions en l'Art és la seva indeterminació: una realitat oculta que transpira entre les fissures de la visió del món i, de vegades, irromp per qüestionar-ho tot. Moltes gràcies per mantenir el crulls oberts!”

Comentari reportat per un participant en l'enquesta

Considerat tot, les condicions polítiques, socials, ambientals i econòmiques de Menorca, l'aboquen a una via menorquina de rehabilitació i de creixement, que passa per, primer, la interlocució amb el Consell Insular de Menorca i els 8 Ajuntaments de Menorca; segon, les PIME, la CAEB, l'ASHOME, l'ASCOME i la Cambra de Comerç de Menorca; i, tercer, el Fòrum de les Entitats del Tercer Sector de Menorca. L'objectiu: que la Cultura sigui present els 365 dies de l'any als 8 municipis.

Mentrestant, el gran desafiament és no caure en la rendició interior, individual; repensar unes Humanitats en transició; i abraçar el moviment emergent sense laments, personalismes o partidismes. Per primera vegada, el despertar grupal

és simultani i el coneixement pot traduir-se en acció, a favor d'una major i millor extensió dels valors universalment acceptats. En efecte, mai com ara, allò personal, allò local i allò global han estat tan estretament vinculats. Gràcies a la Cultura, es pot albirar l'oportunitat de reconnectar-se des de la sensibilitat, l'empatia, l'equitat i la fraternitat: aquest és el camí practicable a seguir. Des de Menorca, llancem el missatge de la prescriptiva construcció d'una ciutadania cultural en territori divers. Ben segur, la tasca no és fàcil i l'esforç, extenuant. El repte tot s'ho val, menorquines i menorquins, valents, exemplars, vibrants.

Jaume Gomila

Toni Attard

Amb el grafisme de Carles Canitrot